Czestochowa University of Technology (1), Academy Technical and Humanistic in Bielsko-Biala (2)

doi:10.15199/48.2017.01.02

Wpływ parametrów instalacji zasilania pieca łukowego na wskaźniki elektroenergetyczne procesu wytopu stali

Streszczenie. W artykule porównano parametry elektryczne modernizowanej instalacji pieca łukowego AC dla dwóch różnych mocy transformatora piecowego oraz zmniejszonej reaktancji dławika szeregowego w torze zasilania średniego napięcia. Wyznaczono parametry oraz charakterystyki systemu zasilania pieca. Po modernizacji przeprowadzono racjonalizację stanów pracy pieca łukowego. Celem było uzyskanie maksymalnej mocy czynnej pobieranej przez piec w warunkach istniejących ograniczeń prądowych, przy zachowaniu stabilnej pracy w stanach dynamicznych. Na podstawie przeprowadzonych badań wyznaczono wskaźniki elektroenergetyczne charakteryzujące efektywność procesu wytopu.

Abstract. Electric indices of a the modernized AC arc furnace system are compared for two furnace transformers of different power and reduced reactance of the serial reactor in medium voltage power line. Parameters and characteristics of the power system of the arc furnace are determined. Improvement of the arc furnace operating conditions after the modernization has been performed. The aim was to obtain the maximum active power consumed by the furnace and preserve its stable operation in dynamic states taking into account existing current limitations. The electric power indices that characterize efficiency of the melting process were determined on the basis of experiments. (The influence of parameters of the arc furnace supply system on electrical power indices of steel melting process).

Keywords: AC arc furnace, furnace transformer, nonlinear load, electric power indices Słowa kluczowe: piec łukowy AC, transformator piecowy, nieliniowe obciążenie, wskaźniki elektroenergetyczne

Wstęp - wskaźniki elektroenergetyczne procesu wytopu stali

Przemysł stalowy należy do tych sektorów gospodarki, które zużywają największe ilości energii elektrycznej. Współcześnie w procesach metalurgicznych wytopu stali pochodzącej ze złomu powszechnie wykorzystuje się elektryczne piece łukowe AC. Istotne wskaźniki charakteryzujące proces wytopu stali i wpływające na jego efektywność z punktu widzenia elektroenergetycznego to:

- 1) wskaźnik zużycia energii elektrycznej na tonę stali W_{EE} ;
- czas wytopu dla określonej masy wsadu liczony od spustu do spustu (TAP to TAP) t_{TAP-TAP};
- 3) efektywny czas wytopu t_e tzn. czas pracy z prądem łuku;
- 4) zależność pobieranej mocy czynnej P od prądu pieca I;
- 5) wskaźnik Q/P mocy biernej w relacji do mocy czynnej.

Przy projektowaniu instalacji zasilającej piec łukowy istotny jest dobór mocy urządzeń układu zasilania w relacji do znamionowej masy wsadu i sposób przyłączenia do systemu elektroenergetycznego. Rozwiązanie konstrukcyjne instalacji zasilania pieca łukowego prądu przemiennego zależy od następujących parametrów [1]:

- pojemności pieca determinującej moce pozorne transformatorów piecowego i sieciowego,
- mocy zwarcia S_{sc} w miejscu przyłączenia instalacji do systemu elektroenergetycznego,
- założonego czasu i technologii wytopu,
- stopnia i rodzaju kompensacji mocy biernej,
- dopuszczalnej zawartości wyższych harmonicznych.

Właściwy dobór parametrów elektrycznych instalacji zasilania pieca ma wpływ na stopień jego oddziaływania na sieć elektroenergetyczną oraz charakterystyki eksploatacyjne: wskaźnik zużycia energii elektrycznej na tonę stali i efektywny czas topienia złomu. Istotne znaczenie dla efektywności procesu wytopu ma również układ regulacji długości i prądu łuku realizowany poprzez jednoczesne sterowanie ruchem elektrod i wyborem zaczepu uzwojenia transformatora piecowego [2].

Układ zasilania modernizowanego pieca łukowego

Na rysunku 1 przedstawiono schemat systemu zasilania pieca łukowego prądu przemiennego EAF zainstalowanego w hucie stali. Doprowadzenie energii elektrycznej do instalacji pieca następuje z systemu elektroenergetycznego o mocy zwarciowej S_{sc} za pośrednictwem transformatora sieciowego TS zasilającego rozdzielnię średniego napięcia.

Transformator piecowy TF konwertora elektrycznego podłączony jest do szyn rozdzielni poprzez dławik liniowy LR i linię kablową CL.

Rys.1. Układ zasilania pieca łukowego prądu przemiennego

Piec łukowy AC ze względu na charakterystykę napięciowo-prądową łuku jest nieliniowym niespokojnym odbiorem elektroenergetycznym dużej mocy [3,4,5]. Generuje on widmo ciągłe harmonicznych prądu [6], przy czym największy wpływ mają harmoniczne rzędu 2, 3, 5 i 7 względem częstotliwości sieci zasilającej [3,5,7]. Relatywnie niski jest wskaźnik *PF* (ang. Power Factor), co ma miejsce szczególnie na początku procesu wytopu stali, przy jednoczesnym występowaniu gwałtownych zmian poboru mocy czynnej i biernej [4,5,7]. Dlatego w rozdzielni średniego napięcia umieszczono pasywne filtry wyższych harmonicznych HF ograniczające zawartości wyższych harmonicznych prądu, a dla częstotliwości sieci zasilającej f_s =50 Hz stanowiące układ kompensacji mocy biernej.

Optymalizacja parametryczna toru średniego napięcia instalacji zasilania pieca łukowego

Racjonalizacja stanów pracy pieca łukowego polega na takim prowadzeniu procesu wytopu, aby uzyskać dużą wydajność przy odpowiednio wysokim współczynniku mocy $tg\varphi$ i sprawności elektrycznej pieca η_e [1]. Wiąże się to z wyborem optymalnego punktu pracy pieca, przy czym praktyczna realizacja tego zagadnienia wymaga modyfikacji parametrów elektrycznych toru zasilania pieca z uwzględnieniem ograniczeń technicznych i technologicznych [2].

Schemat zastępczy układu zasilania odniesiony do poziomu średniego napięcia dla instalacji pieca łukowego przedstawiono na rysunku 2. Skrócenie czasu wytopu i zwiększenie intensywności procesu topienia wymaga podniesienia napięcia na transformatorze piecowym TF Można to uzyskać przez zmianę wartości parametrów w torze średniego napięcia w następujący sposób:

 poprzez regulację zaczepów na transformatorze sieciowym TS i podniesienie napięcia w torze zasilania, co ze względu na żywotność izolacji nie jest zalecane [1],

 w wyniku zmniejszenia impedancji toru zasilania transformatora TF przez ograniczenie reaktancji dławika LR w wyniku przełączenia zaczepów.

Wartości parametrów dławika szeregowego LR dla poszczególnych zaczepów zestawiono w tabeli 1.

Rys.2. Schemat zastępczy toru średniego napięcia instalacji zasilania pieca łukowego

Tabela 1. Parametry dławika liniowego LR

Zaczep i =	%	$X_R [\Omega]$	R_R [m Ω]	L_R [mH]	Q_R [-]
u5-x	100	2,60	16,9	8,28	154
u4-x	80	2,10	14,2	6,69	148
u3-x	60	1,53	11,3	4,86	135
u2-x	40	1,05	8,7	3,35	121
u1-x	20	0,53	5,5	1,70	97
u-x	BYPASS	-	-	-	-

Za najbardziej efektywny sposób poprawy wskaźników elektroenergetycznych procesu wytopu, bez dodatkowych nakładów inwestycyjnych, należy uznać zmniejszenie reaktancji dławika powietrznego LR przez zmianę zaczepu ui-x. Dalsze zwiększenie intensywności procesu topienia poprzez zmniejszenie impedancji toru zasilania pieca wiąże się w pierwszej kolejności z wymianą transformatora piecowego TF na jednostkę o większej mocy przejściowej.

Ocena wpływu zmiany impedancji dławika LR w torze zasilania pieca łukowego

W celu ustalenia wpływu zmian reaktancji dławika liniowego na charakterystyki pieca oraz wskaźniki elektroenergetyczne wykonano w trakcie prowadzenia wytopów ciągły pomiar przebiegów napięć i prądów w torze zasilania średniego napięcia przed dławikiem LR oraz po stronie pierwotnej transformatora piecowego TF. Pomiary wykonano metodą komputerową wykorzystując sygnały pochodzące z obwodów wtórnych przekładników napięciowych i prądowych. Do analizy przyjęto dwa bazowe wytopy różniące się wartościami impedancji dławików liniowych:

- przed przełączeniem zaczepów dławika dla i = 4,

- po przełączeniu zaczepów dławika dla i = 3.

Zarejestrowane sygnały napięciowo-prądowe w postaci ciągów próbek, poddano przetworzeniu i analizie komputerowej wyznaczając prądy i pobierane moce w określonych punktach toru zasilania pieca łukowego.

Skuteczną wartość średnią prądu I_L transformatora TF za okres *T* dla kolejnych próbek *N* obliczono wg wzoru (1):

(1)
$$I_L = \frac{1}{3} (I_{L1} + I_{L2} + I_{L3}) = \frac{1}{3} \sum_{k=1}^{3} \sqrt{\frac{1}{N} \sum_{j=1}^{N} (i_{Lk}^{(j)})^2}$$

gdzie: N oznacza ilość próbek na okres, $j \in \langle 1, ..., N \rangle$ – numer punktu pomiarowego,

Moc czynną transformatora piecowego TF wyliczono dla kolejnych okresów (czas $T=20 \text{ ms} \Rightarrow f_s=50 \text{ Hz})$ wg relacji:

(2)
$$P_{TF} = \sum_{k=1}^{3} \frac{1}{T} \int_{0}^{T} u_{Lk}(t) \cdot i_{Lk}(t) dt = \sum_{k=1}^{3} \left[\frac{1}{N} \cdot \sum_{j=1}^{N} u_{Lk}^{(j)} \cdot i_{Lk}^{(j)} \right]$$

Natomiast moc pozorną transformatora TF w poszczególnych okresach *T* wyznaczono według formuły:

(3)
$$S_{TF} = \sum_{k=1}^{3} (U_{Lk} \cdot I_{Lk}) = \sum_{k=1}^{3} \left[\sqrt{\frac{1}{N} \cdot \sum_{j=1}^{N} (u_{Lk}^{(j)})^2} \cdot \sqrt{\frac{1}{N} \cdot \sum_{j=1}^{N} (u_{Lk}^{(j)})^2} \right]$$

Obliczone wartości prądów i mocy umożliwiły wyznaczenie charakterystyk roboczych pieca łukowego przedstawionych na rysunkach 3 i 4.

Rys.3. Regulacyjne charakterystyki robocze pieca łukowego $P_{TF}(I_L)$ dla dwóch wartości reaktancji dławika liniowego LR

Rys.4. Zależność współczynnika mocy $tg\varphi(I_L)$ od prądu pieca łukowego dla dwóch wartości reaktancji dławika liniowego LR

Do pełnej oceny efektów zmiany impedancji toru zasilania pieca wyliczono wartości spadków napięć i strat mocy w torze przesyłowym średniego napięcia (dławik LR wraz z linią kablową CL - rys.2) wg następujących zależności:

(4)
$$\Delta U = \frac{1}{3} \left(U_{L1}^{TS} + U_{L2}^{TS} + U_{L3}^{TS} \right) - \frac{1}{3} \left(U_{L1}^{TF} + U_{L2}^{TF} + U_{L3}^{TF} \right)$$

$$(5) \qquad \Delta P = P_{MVL} - P_{TF}$$

gdzie: $U_{L1}^{TS}, U_{L2}^{TS}, U_{L3}^{TS}$ - wartości skuteczne napięć fazowych w rozdzielni średniego napięcia transformatora TS, $U_{L1}^{TF}, U_{L2}^{TF}, U_{L3}^{TF}$ - wartości skuteczne napięć fazowych po stronie pierwotnej transformatora piecowego TF, P_{MVL} – moc czynna w torze zasilania pieca przed LR.

Z porównania charakterystyk pieca łukowego pokazanych na rysunkach 3 i 4 wynika, że po zmniejszeniu reaktancji dławika LR nastąpił wzrost mocy czynnej pieca o 3,5 MW (dla prądu toru średniego napięcia równego 1530 A), a minimum charakterystyki wskaźnika $tg\varphi(I_L)$ przesunęło się z wartości 1300 A do 1480 A, tj. w stronę maksymalnego prądu transformatora TF równego 1500 A.

Wartość energii elektrycznej EE_{TF} pobranej przez piec łukowy (pomiar po stronie pierwotnej transformatora TF), dla określenia wskaźnika W_{EE} wyliczono wg wzoru:

(6)
$$EE_{TF} = \int_{0}^{t_{w}} P_{TF}(t) \cdot dt = \sum_{r=1}^{NTW} \left\{ \sum_{k=1}^{3} \left[\frac{1}{N} \cdot \sum_{j=1}^{N} u_{Lk}^{(j)(r)} \cdot i_{Lk}^{(j)(r)} \right] \right\}$$

gdzie: t_w – czas wytopu, *NTW* - liczba okresów *T* za czas wytopu t_w .

Obliczone wartości wskaźników elektroenergetycznych charakteryzujących proces wytopu stali dla stanu przed i po zmianie zaczepu dławika LR zamieszczono w tabeli 2.

Tabela 2. Wartości wskaźników elektroenergetycznych w torze zasilania pieca łukowego przy zmianie zaczepu dławika LR

Zaczep dławika	EE _{TF} [MWh]	W _{EE} [kWh/Mg]	t _{TAP-TAP} [min]	t _e [min]	(P/S) ₁ [-]	$\Delta U/U_N$ [-]	$\Delta P/S_{NTF}$ [-]
i = 4	34	371	50	42,5	0,83	0,113	0,025
i = 3	34,4	354	46,5	40	0,83	0,086	0,022

Wymiana transformatora piecowego w instalacji zasilania pieca łukowego

Moc transformatora piecowego i jego wydajność prądowa są ważnymi parametrami determinującymi efektywność pracy pieca łukowego. W praktyce przyjmuje się, że piec łukowy powinien mieć wskaźnik mocy transformatora odniesionej do pojemności wsadowej ok. 1 MVA/1 Mg stopionej stali.

W ramach modernizacji instalacji pieca pokazanej na rysunku 1 dokonano wymiany transformatora piecowego TF na jednostkę o większej mocy, co spowodowało zmianę impedancji toru zasilania pieca. Zależność napięć zwarcia i reaktancji transformatorów TF1 (stary) i TF2 (nowy) od położenia przełącznika zaczepów pokazano na rysunku 5, a ich parametry napięciowo-prądowe podano w tabeli 3.

Rys.5. Charakterystyki napięć zwarcia i reaktancji zwarcia transformatorów TF1 i TF2 w funkcji pozycji przełącznika zaczepów

Tabela 3. Parametry napięciowo-prądowe transformatorów piecowych TF1 i TF2

Transformator piecowy	TAP	S _{NTF} [MVA]	u _{z%} [%]	U ₂ [V]	<i>I</i> ₂ [kA]	Z_{1-TF} [Ω]	Z_{2-TF} [m Ω]
TF1	13	65	11,8	799	46,97	1,635	1,1598
TF2	9	100	14,5	896,5	64,4	1,305	1,1656
odzie: $Z_{1,TE}$ i $Z_{2,TE}$ – wartości impedancii transformatora							

przeliczone odpowiednio na stronę pierwotną (MV) i wtórną (LV)

Pomimo niemal identycznej wartości napięć zwarć obu transformatorów dla poszczególnych pozycji przełącznika zaczepów występuje różnica ich reaktancji (rys.5), która jest największa dla niskich pozycji przełącznika TAP, a najmniejsza dla pozycji 21. Z uwagi na dopuszczalną obciążalność prądową toru średniego napięcia zasilania transformatora piecowego (poziom I_{Ldop} = 1530 A) należało w zmodernizowanej instalacji odpowiednio dobrać nastawy układu regulacji prądu elektrod i ograniczyć zakres sterowania przełącznika zaczepów do pozycji TAP 13. Ograniczenie prądu transformatora TF2 do wartości 1530 A (prąd znamionowy strony pierwotnej wynosi 1924 A) wpływa na wielkość mocy czynnej pieca możliwą do uzyskania bez przeciążenia toru zasilania średniego napięcia.

Analiza pracy instalacji po wymianie transformatora piecowego

W celu ustalenia poboru mocy i energii w piecu łukowym dokonano w trakcie wytopów rejestracji przebiegów napięć i prądów po stronie pierwotnej i wtórnej transformatora piecowego przed (TF1) i po wymianie (TF2). Do pomiaru prądów i napięć po stronie wtórnej transformatora piecowego w torze wielkoprądowym zastosowano aparaturę pomiarową wyposażoną w cewki Rogowskiego oraz przetworniki wysokonapięciowe LEM.

Podstawowe parametry elektroenergetyczne pozwalające określić sprawność przekazywania energii z systemu zasilania do pieca łukowego, tzn. moce czynne i pozorne oraz wartości skuteczne prądów wyznaczono odpowiednio po stronie wtórnej i pierwotnej transformatorów piecowych TF1 i TF2. Do analizy porównawczej związanej z wymianą transformatora piecowego TF1 na TF2 posłużono się wskaźnikami elektroenergetycznymi mierzonymi dla strony dolnego napięcia transformatorów, z uwagi na bezpośredni udział prądu strony wtórnej jako prądu elektrod w procesie topienia złomu stalowego.

Procedury obliczeń prądu i mocy dla strony wtórnej transformatorów piecowych TF1 i TF2 przyjęte zostały zgodnie z relacjami (1) ÷ (3) obowiązującymi w teorii mocy dla przebiegów odkształconych.

Rozkłady wartości mocy czynnej po stronie wtórnej transformatorów piecowych pokazano na rysunku 6. Na podstawie histogramów rozkładu prądów i mocy w tabeli 4 zestawiono wartości prądów wtórnych i mocy czynnych dla transformatorów TF1 i TF2, dla skumulowanych prawdo-podobieństw wynoszących 90 % i 95 %.

Tabela 4. Wartości prądu i mocy czynnej w zależności od częstości występowania dla transformatorów TF1 i TF2

Parametr	Transformatory					
i alameti	TF1	TF2	TF1	TF2		
Prawdopodobieństwo skumulowane	p = 90 %		p = 95 %			
<i>I</i> ₂ [kA]	45,49	46,22	49,23	47,12		
<i>P</i> [MW]	54,22	56,10	55,03	56,46		

Analizując histogramy mocy czynnych obu transformatorów (rysunek 6), można stwierdzić, iż rozkład dla transformatora TF2 jest bardziej smukły, a jego największe prawdopodobieństwo przypada na pobór mocy 55 MW (rys.6b), natomiast dla transformatora TF1 najczęściej pobierana moc czynna wynosi 53 MW (rys.6a). Istotna jest również różnica w wartościach średniej mocy pobieranej w czasie wytopu:

(7) $\Delta P = P_{sr TF2} - P_{sr TF1} = 2,29 \text{ MW}$

Różnica mocy dla prawdopodobieństwa 95 % wynosi $P_{0.95\ TF2}$ - $P_{0.95\ TF1}$ = 1,43 MW, co świadczy o lepszym wykorzystaniu transformatora TF2 w procesie wytopu.

Uzupełnieniem histogramów jest rozkład prawdopodobieństwa wskaźnika zużycia energii elektrycznej wyliczony dla większej liczby wytopów dla obu transformatorów (rys.7) oraz wartości wskaźników elektroenergetycznych według tabeli 5. Z rozkładów tych wynika, że modernizacja instalacji zasilania pieca łukowego polegająca na włączeniu nowego transformatora TF2 o mocy nominalnej 100 MVA pozwoliła obniżyć wskaźnik W_{EE} o około 50 kWh/Mg.

Rys.6. Histogram rozkładu mocy czynnej ${\it P}$ po stronie LV i krzywa prawdopodobieństwa skumulowanego dla transformatorów TF

Rys.7. Krzywe rozkładu prawdopodobieństwa wskaźnika zużycia energii elektrycznej W_{EE} dla transformatorów TF1 i TF2

Tabela 5. Wskaźniki elektroenergetyczne i technologiczne

Transforma piecowy	tor EE_{TF} [MWh]	W _{EE} [kWh/Mg]	t _{TAP-TAP} [min]	t _e [min]	(P/S)1 [-]
TF1	44	448,1	56	48	0,87
TF2	43	423,2	50	46	0,86

Wnioski

Analiza wyników pomiarów dokonanych w trakcie optymalizacji instalacji zasilającej piec łukowy przez zmianę impedancji dławika liniowego udowodniły, że przełączenie zaczepów pozwoliło poprawić wskaźniki energetyczne procesu wytopu wyrażające się:

- a) wzrostem mocy czynnej transformatora piecowego TF o ponad 5 % (rys.3);
- b) wzrostem napięcia zasilania transformatora piecowego o 3 %, w wyniku zmniejszenia spadku napięcia na dławiku LR (tabela 2);
- c) lepszym wykorzystaniem mocy pozornej transformatora piecowego liczonej za efektywny czas wytopu z wartości 0,874 S_{NTF} do wartości 0,933 S_{NTF} przy obciążeniu prądowym odpowiednio 0,92 $I_{TF\ max}$ i 0,95 $I_{TF\ max}$;
- d) skróceniem efektywnego i całkowitego czasu wytopu, średnio o ok. 7÷8 % (tabela 2);
- e) obniżeniem strat mocy w torze zasilania średniego napięcia.

Wymiana transformatora piecowego na jednostkę o mocy 100 MVA pozwoliła na wyraźną poprawę wskaźników elektroenergetycznych określających efektywność procesu wytopu stali. Skrócono czasu wytopu $t_{TAP-TAP}$ o ok.10 %, przy mniejszym o 4 % efektywnym czasie topienia t_e .

Równocześnie obniżono wskaźnik zużycia energii elektrycznej na tonę stali o ok. 9% (rys.7). Smukły kształt krzywej rozkładu prawdopodobieństwa wskaźnika zużycia energii elektrycznej W_{EE} dla transformatora TF2 świadczy pozytywnie o efektach uzyskiwanych w szerszym horyzoncie czasowym dla wielu wytopów.

Praca pieca łukowego AC z transformatorem piecowym o większej wydajności prądowej pozwala na lepszą stabilizację łuku, obniżenie zużycia elektrod, co w konsekwencji korzystnie wpływa na jakość procesu metalurgicznego w aspekcie obniżenia zużycia pozostałych mediów energetycznych.

Autorzy: prof. ATH dr hab. inż. Kazimierz Jagieła, E-mail: <u>kazimierz.jagiela@gmail.com</u>; Academy Technical and Humanistic in Bielsko-Biała, Department of Computer Science and Automation, 43-309 Bielsko-Biała, Willowa 2;

dr inż. Janusz Rak, E-mail: <u>irak@el.pcz.czest.pl</u>; dr inż. Marek Gała, E-mail: <u>m.gala@el.pcz.czest.pl</u>; mgr inż. Marian Kępiński, email: <u>mkepinski@el.pcz.czest.pl</u>; Czestochowa University of Technology, Faculty of Electrical Engineering, 42-200 Częstochowa, Armii Krajowej 17

LITERATURA

- [1] Rak J., Jagieła K., Kępiński M., Selection of electric parameters of medium voltage supply AC arc furnace. International Conference "Technical and Economic Aspect of Modern Technology Transfer in Context of Integration with European Union", Kosice 2004, vol. I, 87-94
- [2] Wciślik M., Metoda estymacji parametrów toru elektryczne urządzenia łukowego dla potrzeb sterowania proces elektrostalowniczym. Zeszyty Naukowe Politechniki Świętokrzyskiej, Elektryka 28, Kielce 1992
- [3] Alonso M.A.P., Donsión M. P.: An improved time domain arc furnace model for harmonic analysis, *IEEE Transaction on Power Delivery*, vol. 19, No.1, January 2004, 367-373
- [4] Jagieła K., Rak J., Gała M., Kępiński M., Identification of Electric Power Parameters of AC Arc Furnace Low Voltage System, *Proceedings 14th International Conference Harmonics* and Quality of Power, Bergamo, Italy, 26-29. Sept. 2010
- [5] Liu Y.J., Chang G.W., Hong R.C., Curve-fitting-based method for modeling voltage-current characteristic of an ac electric arc furnace, *Electric Power Systems Research*, No. 80 (2010), 572-581
- [6] Montanari G.C., Loggini M., Cavallini A., Pitti L., Zaninelli D., Arc-model furnace for study of flicker compensation in electrical networks, *IEEE Transaction on Power Delivery*, Vol. 9, No.4, October 1994, 2026-2036
- [7] Rak J., Influence of AC arc furnace on parameters of industrial medium-voltage network, *Proceedings 5th International Conference EPQU'99*, Cracow, Poland, 1999, 315-322